

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

HODNOTA VZDĚLÁVÁNÍ V ŽIVOTĚ SENIORŮ

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Sociologie-Andragogika

Autor: Rebeka Fojtů

Vedoucí práce: doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma *Hodnota vzdělávání v životě seniorů* vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne. ....

Podpis .....

Poděkování:

Děkuji doc. Mgr. Dopitovi, PhD. za odborné vedení mojí bakalářské práce, za konzultace, které mi k ní poskytl a za jeho cenné rady a trpělivost při řešení mých opakujících se dotazů. Dále děkuji lektorům na U3V v Olomouci, že mi laskavě dovolili distribuovat dotazníky na jejich hodinách. A děkuji také Kláře Smudové a Jiřímu Kropáčovi, za jejich rady, vztahující se ať už k teoretické či praktické části mé práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Rebeka Fojtů</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Sociologie-Andragogika</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Andragogika</i>
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Miroslav Dopita, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Hodnota vzdělávání v životě seniorů
Anotace práce:	Cílem bakalářské práce je identifikování hodnoty vzdělávání v žebříčku hodnot seniorů. Teoretická část v rámci tohoto stanoveného cíle definuje pojem senior jako netradiční student, vymezuje pojmy gerontagogika a vzdělávání seniorů, dále formuluje parametry studia na Univerzitách třetího věku. Na základě stanoveného cíle se práce zabývá hodnotou vzdělávání a specifiky vzdělávání seniorů. Praktická část navazuje na teoretické vymezení a v rámci realizovaného výzkumu řeší hodnotou vzdělávání v hodnotovém žebříčku seniorů.
Klíčová slova:	Senior, U3V, gerontagogika, hodnota vzdělávání, kvalita života
Title of Thesis:	Value of education in life of elderly citizens
Annotation:	The aim of this bachelor thesis is to identify values of education on scale of life values for elderly citizens. Within this stated goal theoretical part defines terms just as the elderly citizen as untraditional student, defines terms "gerontagogics" and education of elderly people, then formulates conditions of study in Universities of The Third Age. On the basis of specified aim of thesis it dedicates to value of education and to specifics of elderly education. Practical part connects to theory and under of realized survey it deals with value of education on scale of life values for elderly citizens.
Keywords:	Elderly Citizen, University of the Third Age, Education of Elderly, Value of Education, Quality of Life
Názvy příloh vázaných v práci:	Dotazník Hodnota vzdělávání v žebříčku seniora

Počet literatury a zdrojů:	25
Rozsah práce:	67 s. (71763) znaků s mezerami)

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	7
Teoretická část.....	9
1 Senior jako netradiční student.....	9
1.1 Pojem senior, pojem tradiční a netradiční student	9
1.2 Klasifikace seniorů.....	10
1.3 Kvalita života	12
2 Gerontagogika, vzdělávání seniorů.....	15
2.1 Pojem gerontagogika, vymezení gerontagogiky.....	15
a její předmět	15
2.2.1 Vybrané vysoké školy organizující U3V	20
3 Vzdělávání seniorů a jeho specifika, zásady při vzdělávání, hodnota vzdělávání	22
3.1 Specifika vzdělávání seniora.....	22
3.2 Zásady edukace seniorů	24
3.3 Vymezení pojmu hodnota, hodnota vzdělávání	26
4 Praktická část	28
4.1 Výzkumný cíl, metodologie a organizace výzkumu	28
4.2 Interpretace dotazníkového šetření	30
4.2.1 Výzkumné hypotézy a hlavní výzkumná otázka	31
4.2.2 Výsledky doplňujících otázek.....	38
4.3 Výsledky a diskuze.....	44
Závěr	49
Seznam použité literatury a zdrojů	51
Seznam obrázků, grafů, schémat	54
Seznam tabulek.....	55
Seznam příloh	56

Úvod

V dnešní společnosti je vzdělání základní jednotkou úspěchu, ať už v kariérním či osobním životě. Není to však vše; pokud chceme v zaměstnání odvádět spolehlivý výkon, pouhé vzdělání nestačí. Musíme na sobě neustále pracovat a rozšiřovat své obzory. Naše společnost neustále roste a s ní rostou i nároky na vzdělání, a to po celý náš život.

Během mého středoškolského studia jsem absolvovala praxi v domově pro seniory ve Vsetíně¹, kde jsem měla možnost přihlížet aktivitám, na kterých se uživatelé podíleli (jednalo se např. o společné sledování filmů, rukodělné aktivity, vyrábění jehelníčků, společné pečení perníčků či biblické hodiny). Už tehdy mě začala zajímat otázka starších lidí a vzdělávání, jaké jsou jejich možnosti ve vzdělávání se a zda z jejich strany funguje i určitá poptávka po vzdělávání. Již tehdy jsem se začala zajímat o to, na jakém místě v pořadí aktivit je pro lidi nad padesát let vzdělávání.

Tématem této práce jsou netradiční studenti ve vzdělávání. Jako zástupce netradičních studentů jsem si vybrala seniory nad 50 let a vzdělávání v seniorském věku. To může probíhat na univerzitách třetího věku, na akademiích třetího věku, v klubech důchodců, ve volnočasových kroužcích apod. Já jsem se v mé práci soustředila na vzdělávání probíhající na univerzitách třetího věku

Cílem práce je – v návaznosti na níže stanovenou výzkumnou otázku – identifikovat hodnotu vzdělávání v žebříčku hodnot seniorů a odpovědět si na otázku, zda je vzdělávání v seniorském věku důležité pro rozvoj člověka. Výzkumnou otázku jsem si stanovila takto: Na jakém místě v žebříčku hodnot je pro seniory nad padesát let vzdělávání?

---

¹ Tehdejší Domov pro seniory Diakonie ČCE, dnes znám jako Domov Harmonie.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, první čtyři kapitoly se věnují teoretickému zakotvení dané problematiky, pátá kapitola představuje empirický výzkum.

První kapitola se věnuje seniorovi jako netradičnímu studentovi, vymezuje pojmy, které jsou pro dané téma podstatné, tedy pojmy senior, vymezení a klasifikace seniorů, definuje pojmy tradiční a netradiční student. S procesem stárnutí vyvstává také otázka, zda je možné i ve stáří hovořit o nadále kvalitně prožitém životě, proto se práce v této části zabývá také kvalitou života, jejím vymezením a otázkou kvality života s přibývajícím věkem.

Ve druhé kapitole se práce soustředí na vzdělávání seniorů, na pojem gerontagogika, jeho předmět, vymezení a jeho význam. Ve druhé kapitole jsou dále řešeny parametry studia na univerzitách třetího věku, a to jak obecně, tak i přímo konkrétně, u třech nejstarších českých univerzit, které se věnují vzdělávání seniorů.

Ve čtvrté kapitole jsou popsána specifika vzdělávání seniora. V každém věku je potřeba přizpůsobit učení objektu vzdělávání, nejinak je to i u seniorů, pro které vzdělávání v seniorském věku mnohdy už nemusí mít vliv na (předchozí) pracovní život, ale vzdělávání je pro ně naopak zálibou, šancí dozvědět se něco nového, setkat se dalšími účastníky vzdělávání, plnit si další životní sen. Je zde popsáno, jaké zásady při vzdělávání seniorů dodržet a na co dát pozor. Dále je v této kapitole obsažena také hodnota vzdělávání; je zde vysvětlen pojem hodnota.

Praktická část je soustředěna na hlavní výzkumnou otázku, tedy identifikovat hodnotu vzdělávání mezi dalšími životními hodnotami seniora. Mimo to odpovídá na další stanovené, dílčí otázky. Popisuje průběh výzkum a naplnění stanovených hypotéz.

Teoretická část

1 Senior jako netradiční student

Tato kapitola je zaměřena na vymezení pojmu senior, zabývá se rozdělením na tradiční a netradiční studenty, dále je popsána klasifikace seniora a řeší se zde také pojem kvalita života a její definování.

1.1 Pojem senior, pojem tradiční a netradiční student

Za seniora je považován člověk, který se nachází v konečné životní etapě a zároveň zaujímá specifické postavení ve společnosti. Označení „senior“ se týká jak sociálního statusu, tak i biologických aspektů. Výzkumy v ČR, realizované v letech 2007-2011, ukazují, že pouze 2 % populace spojuje seniora se zkušenostmi, moudrostí, určitým životním nadhledem či zodpovědností. Naopak polovina populace posuzuje seniora dle jeho stáří; označuje jej jako starce či starého člověka. Dle výzkumů je identita seniora na druhém místě dotvářena jeho ekonomickou rolí – tzn. tím, že nemá zaměstnání, ale pobírá důchod. Pro méně, než 10 % populace, je významná i role seniora v rodině – jako dědeček či babička. Pro část populace je k vymezení seniora důležitý zdravotní stav jedince (6 %), volný čas a jeho využití (7 %) (Sak & Kolesárová, 2012, s. 26, 27-28).

Označení „senior“ se ve vzdělávací praxi začalo využívat převážně kvůli tomu, že tento pojem vykazuje jistou neutralitu. Pojem senior je ve vědních disciplínách uzákoněn jednak proto, že neexistuje jiné označení, které je emočně neutrální a obecné v celé věkové škále stáří. V systémovém řazení se pojí s termínem „sénium“. Je pozitivně akceptován i využíván samotnými jedinci, kteří se účastní vzdělávání, nadále je tento pojem flexibilní a jasný (Petřková & Čornaničová, 2004, s. 27).

Slavík vymezuje pojmy tradiční a netradiční studenti takto: „*Tradiční studenti, jsou za ně pokládáni studenti prezenčního pregraduálního studia,*

tj. *adolescenti (od vstupu na vysokou školu až do cca 20. roku věku) a mladší dospělí (od cca 20. roku věku až do cca 35. roku věku). Netradiční studenti, kam zařazujeme studenty všech ostatních forem vysokoškolského studia, tj. studia postgraduálního, což znamená studia doktorandského, kombinovaného a distančního, tedy střední dospělí (od cca 35. roku věku až do cca 45. roku věku) a starší dospělí (od cca 45. roku věku až do cca 60. roku věku)*“ (Slavík a kol., 2012, s. 97).

1.2 Klasifikace seniorů

Jednotliví autoři ve svých publikacích vycházejí z odlišných klasifikací. Špatenková vychází z klasifikace WHO, která rozděluje generaci seniorů na čtyři třídy: Střední věk: 45-59 let, vyšší nebo-li starší věk: 60-74 let, pravé stáří; sénium: 75-89 let, dlouhověkost: 90 a více let (Špatenková, 2013, s. 15).

Čornaničová ve své publikaci hovoří o tom, že v každodenním životě, pakliže uvažujeme o kvalitě života, není možné kalendářní věk zobecňovat. Ve svém okolí se každý může setkat jak se seniory, jejichž životní program je pestrý, tak i s duševně prázdnými a nicnedělajícími „starými mladými“ (Čornaničová, 1998, s. 30).

Smékalová a Špatenková klasifikují seniory dle náplně jejich času takto:

„65-74 let: mladí senioři (young old) – témata penzionování, volného času, aktivit, seberealizace

75-84 let: staří senioři (old old) – témata adaptace, tolerance zátěže, specifického stonání, osamělosti

85 a více let: velmi staří senioři (very old old) – problematika soběstačnosti a zabezpečení“² (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 49).

---

² Zvýraznění citace dle citovaného díla

Klasifikace seniorského věkového období dle Petřkové a Čornaničové:

*„60-74 let   rané stáří, starší věk; jednatlivec bývá označován jako starší člověk,
z hlediska gerontagogiky hovoříme o **mladých seniorech***

*75-89 let   vlastní stáří, jednatlivec je označován jako starý člověk,
v gerontagogice pak **starý senior***

*90 a více let   dlouhověkost; hovoříme o **velmi starých seniorech**“³ (Petřková,
Čornaničová, 2004, s. 27).*

Pojem senior se využívá především díky své neutralitě. Označuje jedince, který se nachází v konečné etapě svého života, vyznačuje se minimálním věkem 60 let a označuje také ekonomickou roli daného jedince, který už zpravidla nechodí do práce, ale pobírá důchod. Klasifikovat seniory je možné z nejrůznějších hledisek, nejčastěji jsou senioři klasifikováni dle dosaženého věku do jednotlivých skupin, které se nadále zabývají specifikováním jednotlivých tříd a charakterizováním náplně jejich času.

---

³ Zvýraznění citace dle citovaného díla

1.3 Kvalita života

Dokázat se podívat na vlastní život, jeho aspekty a zhodnotit, do jaké míry je jedinec spokojen s kvalitou svého života, není snadný úkol. Jedná se o subjektivní pohled; resp. pocit každého samotného jedince, který se zamýšlí nad jednotlivými složkami svého života, i nad tím, zda dohromady tvoří kvalitativní náplň. Kvalita života je vymezena nejenom nadnárodními organizacemi, ale i jednotlivými autory, kteří se na toto téma zaměřují podrobněji.

„WHO definuje kvalitu života jako pohled jedinců na jejich pozici v životě v kontextu kultury a hodnotových systémů, ve kterých žijí a ve vztahu k jejich cílům, očekáváním, standardům a zájmům. Je to široce vymezený koncept ovlivněný komplexním souhrnem jedincova fyzického zdraví, psychologického stavu, osobních přesvědčení, společenských vztahů a jejich vztahy k nejvýraznějším znakům jejich prostředí“ (WHO, 2019).⁴

Svobodová kvalitu života definuje takto: *„Kvalita života je složitý a velmi široký pojem. Je těžko uchopitelný pro svou multidimenzionalitu a komplexnost. Dotýká se pochopení lidské existence, smyslu života a samotného bytí. Zahrnuje hledání klíčových faktorů bytí a sebepochopení. Zkoumá materiální, psychologické, sociální, duchovní a další podmínky pro zdravý a šťastný život člověka. Komplexní pohled na život postihuje jak vnější podmínky, tak i vnitřní rozměry člověka“ (Svobodová, 2008, s. 122).*

---

⁴ Volný překlad autorky, původní text zde: „WHO defines Quality of Life as an individual's perception of their position in life in the context of the culture and value systems in which they live and in relation to their goals, expectations, standards and concerns. It is a broad ranging concept affected in a complex way by the person's physical health, psychological state, personal beliefs, social relationships and their relationship to salient features of their environment“.

Dle Hubinkové patří mezi nejpodstatnější charakteristiky kvalitně prožitého života jak po stránce fyzické, psychické, tak i sociální následující aspekty: Nezávislost při obsluze sebe samého, mobilita, do jaké míry je člověk schopen se realizovat, duševní vyrovnanost, spokojenost či nespokojenost se životem, pocity a úroveň života sociálních skupin, možnost zvolit si život sociální skupiny. *„Individuální kvalita života roste na základě aktivního stylu života, plánovaných tělesných a duševních činností. Součástí takového života jsou výživa, zdraví, příroda, volný čas, uspokojování pudů (např. bezpečí), láska, důvěra, sebeúcta, příbuzní, známí, zvyky, obyčej, morální kodex, osobní svoboda všech členů společnosti bez rozdílu pohlaví a rasy atd“* (Hubinková, 2008, s. 83).

Janiš a Skopalová ve své knize prezentují dva různé pohledy Hnilicové (2005) na kvalitu života:

1. **Objektivní kvalita života** – zahrnuje celkovou spokojenost života jedince a opírá se o kognitivní hodnocení a prožívání emocí.
2. **Subjektivní kvalita života** – týká se naplnění životních podmínek; jako je celkové zdraví člověka, sociální status, v neposlední řadě také materiální a sociální podmínky (Janiš & Skopalová, 2017, s. 54.)

Dle Petřkové a Čornaničové spočívá individuální pojetí kvality života z teorie pocíťování kvality života osobního hodnocení spokojenosti či nespokojenosti jedince s dílčími oblastmi života, se životem naplňovaným dle vlastních představ, nadějí, očekávání a mínění. Avšak toto individuální pojetí kvality života v sobě nepřímo zrcadlí i podmínky, okolnosti a společenské vztahy, ve kterých jedinec prožívá svůj život (Petřková & Čornaničová, 2004, s. 42).

Kvalita života je chápána odlišnými autory různě; nejedná se o jednoznačný model, naopak. Kvalita života každého jedince je hodnocena na základě toho, do jaké míry je jedinec spokojen s jednotlivými oblastmi svého života – se svým fyzickým, psychickou stránkou a sociálním životem,

se seberealizací, tedy s naplňováním vlastních cílů, plánů a představ o svém životě.

2 Gerontagogika, vzdělávání seniorů

Tato kapitola se zaměřuje na definování pojmu gerontagogika, vymezení jejího předmětu a konkretizování náplně a cílů gerontagogiky. Dále popisuje parametry studia na Univerzitách třetího věku, začátky vzdělávání seniorů na území ČR a postup, jakým způsobem se přihlásit ke studiu na U3V a jaké podmínky je potřeba v takovém případě naplnit.

2.1 Pojem gerontagogika, vymezení gerontagogiky

a její předmět

„Pojem gerontagogika (z řeckého gerón = stařec; agein, agore = vést, vedení) použil poprvé v roce 1962 Otto Friedrich Bollnow (1903-1991). Tento německý filozof a učitel hovořil o požadavku výchovné pomoci ve stáří ve smyslu zvládnání životních situací“ (Průcha & Veteška, 2014, s. 118).

Gerontagogika se v nejširším pojetí nezaměřuje jen na starší generace, ale také na skupinu dospělých a děti. Předmětem zájmu je také studium mezigeneračních vztahů, tzv. mezigenerační učení. Naopak v užším pojetí je gerontagogika zaměřena čistě na vzdělávání ve stáří, tedy edukaci a aktivizaci seniorů (Průcha & Veteška, 2014, s. 118).

Špatenková vychází z Jesenského, když hovoří o tom, že posuzujeme-li, jak směřovat staršího člověka, musíme vycházet z jeho potřeb, rolí, které jedinec naplňuje a také se musíme zaměřit na jeho specifické možnosti. Důležitým aspektem, kterým je na místě se zabývat, je otázka kvality života, tedy podmínky a situace, které tento aspekt vymezují. Pozornost musí být nadále zaměřena na specifika procesů života jedince (Špatenková, 2013, s. 22).

V rámci praxe gerontagogiky jsou využívány specifické programy celoživotního vzdělávání, realizované například na univerzitách třetího věku, akademiích třetího věku, v klubech seniorů, rezidenčních zařízeních

pro seniory apod. Využívá přitom metodické a didaktické postupy, které zohledňují specifické sociální situace, potřeby a zájmy seniorů, ale i psychická a fyzická omezení výkonu daná věkem. Hlavním cílem je zvyšovat kvalitu života jedince. Nedílnou součástí gerontagogiky je poradenství, které se zabývá životní pomocí, krizovou intervencí apod., tedy sociálně-edukační prací. V tomto pojetí je velmi úzce provázána se sociální andragogikou. Zastřešující disciplínou gerontagogiky je gerontologie jako interdisciplinární věda představující souhrn poznatků o stáří a stárnutí (Průcha & Veteška, 2014, s. 118).

„Předmětem gerontagogiky je studium a systematizace poznatků týkajících se široce chápané edukace (tj. výchovy a vzdělávání) ve vztahu k seniorskému věku člověka. Z hlediska generačně-cílové orientace edukačních aktivit zahrnuje předmět gerontagogiky:

- *Vlastní seniorskou edukaci, která představuje těžiště zkoumání*
- *Preseniorskou edukaci jako přípravu na stáří*
- *Proseniorskou edukaci zaměřenou na společenskou podporu stáří a na mezigenerační porozumění“ (Petřková & Čornaničová, 2004, s. 19).*

Mezi cíle gerontagogiky řadíme přizpůsobení se seniora na involuční změny v jeho organismu a na možné snížení schopností a psychických výkonů. Důležitým cílem je adaptace seniora na možnou postupně se snižující soběstačnost v základních potřebách. Další oblastí, na kterou je potřeba se zaměřit, je připravení jedince na proměnlivost jeho životní role a v poslední řadě i na svoji smrt (Špatenková, 2013, s. 28).

„Edukaci seniorů můžeme charakterizovat jako:

- *veškeré situace, při nichž probíhají edukační procesy, tedy dochází k učení (intencionálnímu nebo bezděčnému);*
- *záměrné a cílevědomé formování člověka, jeho vychovávání a vzdělávání (formální, neformální a informální);*
- *významný prostředek aktivizace a animace jedince;*

- *jako součást konceptu a systému celoživotního učení a vzdělávání (Veteška, 2016, s. 102)“*

V současnosti lze fáze celoživotního vzdělávání u seniorů rozdělit na dva stupně. *Všeobecné seniorské vzdělávání* je zaměřeno spíše na volnočasové aktivity, tedy takové oblasti, které mají za úkol rozšířit obecné znalosti. Jedná se o výuku jazyků, informatiky nebo např. cvičení paměti a jiné. Za velký motivační prvek se považuje také možnost společenského kontaktu.

Inovace odborných znalostí a dovedností se soustředí na udržení a rozvíjení kvalifikace. Usiluje o opětovné aktivní zapojení seniorů, a to nejenom ve výuce, ale také do společnosti. Střední délka života se v dnešní době neustále prodlužuje, je tedy potřebné zaměřit se na nácvik jiných profesí nebo například práci s novými stroji apod. Nezřídka se dá narazit na šedesátníky, kteří negují zacházení s mobilem či počítačem v zaměstnání (Klvetová & Dlabalová, 2010, s. 52-53).

Předmětem gerontagogiky je připravit seniora na přicházející stáří, vzdělávat jej v seniorském věku, podpořit proces stárnutí ve společnosti a napomoci vzájemnému porozumění mezi generacemi. Cílem vzdělávání seniorů by nemělo být prosté předávání nových poznatků, ale i napomáhání seniorovi vyrovnat se s procesem stárnutí a adaptovat se na tuto novou fázi života, která s sebou mnohdy přináší i nepříliš příjemné změny po fyzické či psychické stránce.

2.2 Parametry studia na Univerzitě třetího věku

Nejstarší univerzita třetího věku v ČR vznikla v roce 1986 v Olomouci, v tehdejší Československu. Univerzitu organizovala řada institucí, přičemž hlavním organizátorem byl výbor Československého Červeného kříže, který spolupracoval s olomouckou Fakultní nemocnicí, Českou gerontologickou společností a Univerzitou Palackého aj. Hlavním představitelem olomoucké Univerzity třetího věku byl tehdejší primář fakultní nemocnice MUDr. Jaromír Vachutka, CSc. Studium bylo sestaveno jako pětiletá vzdělávací etapa a co se týče obsahu vzdělávání, studijní plán se zaměřoval na tematiku zdravotnickou (Špatenková, 2010, s. 28).

Specifickou součástí celoživotního vzdělávání jsou univerzity třetího věku. Jejich podstatným rysem je poskytování vzdělávání na nejvyšší možné – univerzitní – úrovni. To je odlišuje od ostatních forem, poučné a vzdělávací činnosti, třebaže zaměřené na seniory. Takové vzdělávání není ukončeno vysokoškolským titulem a neklade si za cíl napomoci profesnímu uplatnění či rozvoji osobnosti. Univerzita třetího věku napomáhá vytváření sociálních kontaktů a navýšení vhodných příležitostí pro komunikaci“ (Špatenková, 2010, s. 27).

Univerzity třetího věku (dále jako „U3V“) jsou koncipovány jako otevřený vzdělávací mechanismus a nesou zájmový vzdělávací charakter; vykonávají funkci sociální a adaptační. Nabídka studijních oborů a jejich náplně se průběžně aktualizují, tyto náplně však nejsou profesionálně orientované, to znamená, že neposkytují vysokoškolské vzdělání s výstupním akademickým titulem (Zormanová, 2017, s. 67).

Účastníci v postproduktivním věku při U3V se při svém vzdělávání věnují rozšíření vědomostních obzorů a uspokojení vlastních zájmů, což je hlavním posláním této univerzity. Programy U3V umožňují účastníkům seznamovat se s nejnovějšími skutečnostmi v různých oblastech jako např.

v oblastech historie, politiky, vědy apod, a to na univerzitní úrovni. Výchozím úkolem U3V je poskytnout poznatky, dovednosti, vědomosti; tedy univerzitní zdroje, jedincům v seniorských letech a mezigenerační učení. Úspěšným absolventům U3V je předáno osvědčení o absolvování při slavnostním zakončení programu. Každá konkrétní univerzita, u níž U3V probíhá, toto osvědčení zpracovává sama (Veteška, 2016, s. 107).

Myšlenkou vzdělávání v seniorském věku se zabýval už i Komenský, který měl vizi toho, jak by takové vzdělávání mělo probíhat a jak by měly být jednotlivé třídy definovány: *„Ve škole stáří se musí učit a vyučovat, jak by starci mohli, dovedli a chtěli.*

- I. *Moudře využívat dosavadní životní práce.*
- II. *Správně prožívat zbytek života.*
- III. *Správně uzavřít celý život smrtelný a radostně vkročit v život věčný.*

[...] *Vzhledem k tomu bude míti tato škola trojí třídu:*

- I. *Těch, kteří vstupují na práh stáří a ohlížejí se po svých úkolech (minulých i budoucích).*
- II. *Těch, kteří vstoupili do zralého kmetství a spěchají dokončit, cokoli zbývá.*
- III. *Sešlých, kteří už jenom vyhlížejí smrt. Přísluší sice a je užitečné každému věku vyhlížet smrt, ale ve stáří nejvíce a nutně; neboť dříve lidé mohou zemřít, ale zde již musí zemřít“ (Komenský, 1948, s. 239).*

Jedinečnou součástí celoživotního vzdělávání jsou univerzity třetího věku, mezi jejichž cíle patří nápomoc s navazováním kontaktů s dalšími seniory, možnost rozvíjení a udržování zálib, poskytování nových poznatků, dovedností a vědomostí. Dle Komenského by takové vzdělávání mělo napomáhat nejenom v tom, jakým způsobem si užívat stále probíhajícího života, ale i se smířit s konečnou fází života a přijmout ji.

2.2.1 Vybrané vysoké školy organizující U3V

Výše bylo popsáno studium na U3V a jeho parametry obecněji, na tomto místě jsou uvedeny specifičtější postupy a podmínky pro přihlášení se ke studijním programům U3V konkrétněji. Pro demonstraci konkrétních postupů byly vybrány tři nejstarší vysoké školy univerzitního typu, nacházející se na území ČR, které se zabývají plánováním a realizací vzdělávacích programů pro seniory. Tedy Karlova univerzita v Praze, České vysoké učení technické v Praze a Univerzita Palackého v Olomouci. V případě, kdy byly postupy odlišné pro jednotlivé fakulty, byla vybrána pro demonstrování příkladu filozofická fakulta.

U vybraných univerzit není potřeba absolvovat přijímací řízení, k přijetí ke studiu je potřeba pouze doložit přihlášku. Dále se jednotlivé podmínky liší u doložení maturitního vysvědčení. Zatímco U3V na Univerzitě Palackého jej k přijetí nevyžaduje, Karlova univerzita jej uvádí jako jednu z podmínek. Vysoké učení technické uvádí vždy u daného programu, jaké dosažené vzdělání je potřebné pro navštěvování daného kurzu. Zatímco u některých kurzů postačí základní vzdělání, jindy je zapotřebí mít středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Vysoké učení technické dále uvádí, že jejich kurzy jsou určeny pro osoby, které pobírají starobní důchod, a nedostává se jim žádných dalších příjmů. Zároveň musí dosáhnout věku 60 let. Také Karlova univerzita uvádí obecnou hranici 60 let, dodává ale, že výjimkou jsou osoby v invalidním důchodu, které se mohou účastnit U3V bez ohledu na stanovenou věkovou hranici. Kromě řádně vyplněné a včas podané přihlášky ke studiu, což je stěžejní podmínkou pro všechny tři univerzity, je na Karlově univerzitě podstatnou podmínkou nepřekročit kapacitu poslucháren.

Studium na U3V v Olomouci je koncipováno standardně jako tříletý program, který je rozdělen na dva moduly. První modul je obecnější, jeho primárním cílem je adaptovat jeho účastníky. Druhý modul je sestaven jako

„specializovaný běh“, který je už orientovaný na konkrétní témata. Pražská U3V vypisuje jednotlivé programy, které mohou trvat i více let a v takovém případě je potřeba, aby si daný program účastník v každém dalším roce znovu zapsal (konkrétně FF UK). Vysoké učení opět rozlišuje délku studia v jednotlivých popisech kurzů, zpravidla bývají dvousemestrální.

Studium na vybraných U3V je zpoplatněno: V Olomouci se platí registrační poplatky, které jsou aktuálně ve výši 500-700 Kč za semestr, dále se platí také administrativní poplatky. U3V na Karlově univerzitě uvádí, že o výši poplatku za studium rozhoduje děkan, pro srovnání tedy opět konkrétně FF UK, kde je stanovena platba 600 Kč za semestr. Na VUT je cena kurzu zpravidla 500 Kč, případně je upřesněna v popisu daného kurzu.

Po zdárném ukončení studia na výše zmíněných U3V dostává absolvent osvědčení o absolvování kurzu na U3V (U3V Univerzita Palackého v Olomouci, 2012-2019; Centrum celoživotního vzdělávání, Univerzita Karlova, 2019; Filozofická Fakulta UK, 2019; ČVUT, Celoživotní vzdělávání, 2019).

3 Vzdelávání seniorů a jeho specifika, zásady při vzdelávání, hodnota vzdelávání

Je potřeba být si vědom toho, že v každé fázi života je nejenom průběh vzdelávání, ale i jeho postavení v životě jednotlivce odlišné. Zatímco vzdelávání dětí určuje nadále jejich životní cestu a pracovní náplň, pro staršího člověka, který už má kus života za sebou, je vzdelávání mnohdy šancí, díky které může poznat nové přátele, naučit se něco nového, co by se mu mohlo hodit nejenom v jeho pracovním životě nebo vzdelávání vyplňuje jeho volný čas.

Tato kapitola se věnuje tomu, čím je vzdelávání seniorů specifické a jak se liší právě od vzdelávání jedinců jiných věkových kategorií. Dále se věnuje také zásadám, které je vhodné mít na paměti při vzdelávání seniorů. Poslední část kapitoly je věnována tématu hodnota a hodnota vzdelávání.

3.1 Specifika vzdelávání seniora

Jak je uvedeno v kapitole týkající se klasifikace seniorů, je obecně možné rozdělit seniory do několika tříd. Vzdelávání seniorů v rámci těchto tříd a zároveň i počty vzdelávajících se seniorů v rámci těchto tříd jsou samozřejmě odlišné:

Nejčastějšími účastníky edukace jsou senioři, patřící do kategorie tzv. mladých seniorů, méně častými účastníky senioři z kategorie starých seniorů a nejméně častými jsou velmi staří senioři (Špatenková & Smékalová, 2015, s. 49).

Schmidt dělí život na tři etapy. Zatímco v první etapě student uvažuje o svém vzdělání, v etapě nadcházející řeší svoji profesní kariéru, ve třetí etapě se soustředí na náplň tzv. „podvečera“ života. Jedinec už nebývá příliš orientován na materiální statky, spíše se navrácí k plánům, které dříve

odkládal, například ke studiu (Schmidt, 1997, s. 45). Schmidtův pohled můžeme srovnat i s pohledem Čornaničové:

Vzdělávání dětí a mládeže se v první řadě soustředí na rozvinutí všeobecné gramotnosti. Naproti tomu u dospělých jedinců se edukační úloha soustředí spíše na funkční gramotnost, tedy korespondující převážně s trhem práce. Edukace osob třetího věku je specifická tím, že vzdělávací proces vychází spíše z osobních zájmů účastníků, zároveň je využíváno konkrétních již získaných zkušeností osob třetího věku (Čornaničová, 1998, s. 11).

Co je tedy příznačné pro seniora, který je objektem vzdělávacího programu? *„Základní premisou jakýchkoliv vzdělávacích aktivit pro seniory je, že člověk je schopný se učit ve všech životních etapách – včetně stáří. Toto tvrzení je považováno za východisko veškerých edukačních aktivit pro seniory. Vzdělávání a učení se ve stáří má však jistá specifika. Například rychlost, jistota a přesnost jako charakteristiky úspěšného učení dospělých nabývají ve starším věku jiné proporcionalnosti. U seniorů sice dochází k poklesu rychlosti příjmu a zpracování informací, ale tuto ztrátu dokážou dostatečně kompenzovat přesností a jistotou, a především výraznějším pocitem odpovědnosti. Významnou roli hraje také otázka motivace – zda je senior ke vzdělávání adekvátně motivován a zda je na něm dostatečně zainteresován“* (Špatenková & Smékalová, 2015, s. 72).

Učení ve stáří je oproti učení v jiném věku rozdílné. Probíraná látka se již neosvojuje tak dobře, není-li logicky strukturována a založena na praxi. Krátkodobá paměť již nefunguje tak dobře, do dlouhodobé paměti se ukládá jen určitá část informací. Jelikož se mechanická paměť postupně zhoršuje, je zapotřebí větší využití logicko-smyslové stránky paměti. Pro tuto životní etapu je příznačné, že při vzdělávání převažuje memorizování poznatků. Získání nových informací si žádá více času než dříve. U některých oborů je obtížné ve stáří využít pracovní dovednosti a senioři pak často pociťují ohrožení svého profesního výkonu. Při edukaci je důležitá pochvala a přiměřená soutěživost, naopak není na místě podceňovat ty, jejichž tempo

je slabší. Do výuky je nezbytné zakomponovat vícekrát pauzu a vyučování směřovat spíše do časových bloků v rozmezí 9:30-11:30 a 15:30-17:00 (Klevetová & Dlabalová, 2008, s. 54).

Také Veteška se zabývá specifiky vzdělávání seniorů a mluví o tom, že je potřeba vzít v úvahu psychické a biologické změny, ke kterým ve stáří dochází. Patří sem horší funkce smyslů; tedy ne už tak rychlé reakce, dále dochází ke zhoršení sluchového a zrakového vnímání. Zhoršuje se paměť; snižují se paměťové kompetence, učení se stává náročnějším. Dochází ke změnám fungování intelektu; klesá výkon, nicméně celková kapacita může zůstat nepozměněna. Zvyšuje se egocentrismus – sklony k mluvení o vlastních nemocech, netečnost k okolí, afektivní jednání. Jedinec se stává sociálně závislým na druhých osobách, zvyšuje se potřeba bezpečí a citové opory. Zároveň se snižuje přizpůsobivost, dochází k ulpívání na zažitých vzorcích a k odporu k novému (Veteška, 2014, s. 155).

Nejčastěji vzdělávací programy navštěvují mladí senioři, tedy senioři ve věku 65-74 let. Vzdělávání seniorů je specifické výchozím zájmem samotných účastníků, to je později ověřeno i v praktické části, neboť seniory vzdělávání baví a vzdělávacích programů se účastní rádi. Mohou zde zúročit i své předchozí životní zkušenosti. Na jedné straně dochází ke zpomalení v rámci osvojování nových poznatků; je potřeba seniorovi ponechat více času na upevnění nových znalostí, na straně druhé ale dochází k nárůstu odpovědnosti a vyšší přesnosti. Je důležité nezapomínat na potřebnou motivaci i v tomto věku, myslet na potřebné pauzy během vyučování a seniory nepřepínat.

3.2 Zásady edukace seniorů

Dle Petřkové a Čornaničové je nezbytné brát v potaz osobnost seniora a respektovat jeho limity. Dále je potřeba napomoci seniorům v přijetí stáří, posilovat optimismus a sebevědomí, počítat s osobními specifiky seniorů (ať

už psychickými, fyzickými, či konkrétními rozdíly mezi jednotlivci, ...). Při výuce podporovat diskuzi a odpovědně vybírat témata vzdělávání, dále je zapotřebí čerpat z životních a pracovních zkušeností, zahrnovat je do výuky a motivovat jednotlivce k vlastní účasti na svém vzdělávání (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 48).

Klevetová a Dlabalová zdůrazňují potřebu vlastního tempa a osobitého způsobu vstřebávání nových informací. Je nezbytné poskytovat srozumitelné a výstižné písemné informace. Dále je potřeba mít na paměti, že vzdělávaný neabsorbuje velké množství látky najednou, a proto je nutné učivo rozfázovat. Výuka by měla směřovat k objevení a využití specifických schopností a dovedností účastníka. Andragog má za úkol látku přednášet beze spěchu, jasně a průběžně zjišťovat, zda je jeho výklad srozumitelný. Při osvojování manipulace s novými pomůckami je zapotřebí časté opakování jednotlivých kroků a kladení důrazu na samostatnou práci, přičemž jednotlivé kroky na sebe musí logicky navazovat tak, aby celek dával smysl. Účastníci by neměli být přehlceni více úkoly zároveň. Nemůže být vyžadováno učení látky nazpaměť, je lepší preferovat spíše časté opakování učiva pro ukotvení do dlouhodobé paměti. Je vhodné, když senior zná své možnosti a rozumí tomu, kam směřuje jeho snaha. Za snažení je na místě jedince ocenit, což vede k motivaci pro plnění dalších úkolů. Pakliže je vybrán vhodný přístup, senior objeví své další schopnosti a přijme fakt, že ani ve stáří není nemožné dosáhnout svých cílů (Klevetová, Dlabalová, 2010, s. 55).

Při procesu vzdělávání seniora je zapotřebí vzít v úvahu jeho osobnost a limity. Myslet na to, že senior prochází životním údobím, během kterého se vyrovnává s myšlenkou stárnutí a s proměnami organismu. Mění se jeho schopnosti absorbovat mnoho poznatků najednou, je potřeba učivo dávkovat a ověřovat, zda účastníci rozumí výkladu. Neméně důležité je seniora chválit

za úspěchy a pozitivně jej motivovat. Vhodný přístup vzdělavatele má nepochybně vliv i na utváření významu hodnoty vzdělávání pro seniora.

3.3 Vymezení pojmu hodnota, hodnota vzdělávání

Dle Prudkého mají charakterem své existence pojmy jako „hodnota“ a „hodnotové orientace“ blízko k cílům. Prvotně existovaly jako určitá kvalita daného objektu či jako protínání dané potřeby se specifickou kvalitou objektu (Prudký a kol., 2009, s. 182). Tvrzení Prudkého napomáhá lepšímu pochopení pojmu, který se zdá být těžko obsáhnutelný. Pokud je možné si představit cíl a hodnotu na podobné úrovni, pak snaha o naplnění životních cílů je vlastně dost podobná snaze o naplnění životních hodnot.

Grác vysvětluje pojem hodnota z hlediska filozofie jako význam, který je nějaké věci či činnosti připisován, a to dle schopnosti uspokojování naší potřeby (Grác, 1979, s. 16).

V Inventuře hodnot popisuje Prudký základní východisko k poznání hodnot tak, že v podstatě není možné výslovně a jasně definovat, co hodnoty jsou. Lze ale z nejrůznějších úhlů zachytit, jakých obsahů můžou hodnoty nabývat, za jakých okolností mohou tyto obsahy vyvstávat a jaké jsou důsledky těchto obsahů, které považujeme za hodnoty (Prudký, 2009, s. 18).

Pokud se hovoří o vzdělávání seniorů jako o hodnotě, pak její zařazení v hierarchii hodnot člověka a společnosti vyplývá z toho, jak jsou utvořeny podmínky týkající se naplňování edukačních potřeb seniorů. Žebříček hodnot je spjat s životní cestou každého člověka a jeho edukací po celý život. Na straně opačné pak hodnoty společenské, které jsou součástí kolektivního vědomí, tvoří kulturu společnosti (Čornaničová, 1998, s. 14).

„Edukácia patrí medzi najvýznamnejšie aktivity v živote človeka, komunity, národov, štátov a celého ľudského spoločenstva. Dosiahnutý stupeň vzdelania a osobného rozvoje, jako aj neustále se meniaci prax spätne vyvolávajú vždy nové a nové požiadavky na edukačnú oblasť. Preto sa celoživotná výchova a vzdelávanie

*stávají organickou součástíou života najmä moderného človeka*⁵ (Čornaničová 1998, s. 10-11).

Pojem hodnota, či hodnocení je využíván pro připisování významů věcem či činnostem, které jsou pro jedince v jeho životě důležité. Hodnoty mají charakterem svojí povahy blízko k cílům, charakterizují, do jaké míry je pro jedince daný objekt nebo činnost důležitá. Mnohdy není jednoduché hodnoty pojmenovat a definovat, lze ale obsáhnout, jaký dosah hodnoty mají – nejenom na jedince, ale i na společenský žebříček a vývoj společnosti. Žebříček hodnot se utváří a proměňuje na základě životních zkušeností každého člověka a na základě vzdělávání, kterého se během života účastní. Proto se i hodnotový žebříček seniorů, kteří se účastní dalšího vzdělávání, bude nadále proměňovat a vyvíjet.

---

⁵ Kvůli autenticitě ponecháno v originále.

4 Praktická část

4.1 Výzkumný cíl, metodologie a organizace výzkumu

Praktická část je zaměřena na identifikování hodnoty vzdělávání v žebříčku hodnot seniorů. Je zde popsán cíl výzkumu, metodologie, za jejíž pomoci výzkum postupuje ke zjištění dat, interpretace dat a v poslední části také vyhodnocení a shrnutí.

Stěžejním cílem výzkumné části této práce je identifikování hodnoty vzdělávání v rámci dalších hodnot seniorů, přičemž výzkum je realizován na Univerzitě třetího věku v Olomouci, čili v prostředí, do kterého vstupují lidé, pro které je vzdělávání důležitou hodnotou. Dílčími cíli výzkumu jsou odpovědi na níže stanovené hypotézy.

Pro zjištění dat byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie a nástrojem tohoto zjišťování je mnou vytvořený autorský nestandardizovaný dotazník. Ten byl inspirován hodnotami (resp. životními cíli) české populace, které byly zpracovány v roce 2009 Janem Červenkou v rámci projektu Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR. Tyto hodnoty byly mírně personalizovány přímo pro výzkumnou skupinu, tedy seniory (např. životní cíl *mít děti* byl převeden na *mít vnoučata*), v zásadě ale nebyly radikálně pozměněny. Data a výsledky mého šetření byla srovnána a komparována s výsledky výzkumu, který byl realizován před 10 lety, aby bylo poukázáno na limity, které časový horizont přináší.

Dotazník obsahuje celkem 18 položek. Každá položka se skládá ze dvou částí, části otázkové a části odpovědní. Dotazník začíná úvodem, ve kterém představuji respondentům téma mé práce, podávám jim informace k dotazníku a dávám jim instrukce ohledně vyplňování. Dále dotazník pokračuje identifikačními otázkami. Dotazník obsahoval jak

položky uzavřené, kdy je na výběr z několika odpovědí, tak položky otevřené (např. když respondenti uvádějí svůj věk), otázky polouzavřené, kdy je na výběr několik možností a v případě, že respondent nezvolí ani jednu nabízenou možnost, může doplnit svoji odpověď do vymezeného prostoru. Dále se v dotazníku vyskytují dichotomické otázky, výčet položek, seřazení položek a Likertova škála. Při konstruování dotazníku jsem vycházela z parametrů dle autora Gavory a jeho metodologie popsané v knize Úvod do pedagogického výzkumu.

Výzkumné šetření bylo prováděno na Univerzitě třetího věku v Olomouci, konkrétně bylo zaměřeno na studenty v prvním ročníku na filozofické fakultě. Výzkum probíhal ve dvou náhodně vybraných studijních programech během dubna 2019. Dotazníky byly v tištěné formě předány lektorům daných studijních programů, ti je následně distribuovali respondentům na své výuce.

Specializované běhy realizované prostřednictvím FF U3V navštěvovalo v letním semestru dle údajů U3V 353 studentů. Osloveno bylo 125 studentů, navrátilo se 118 dotazníků a z tohoto počtu jsem následně vyřadila ještě dalších 6 dotazníků kvůli chybám ve vyplňování.

Před samotným výzkumem byla realizována pilotáž, která mi umožnila ověřit, zda je dotazník koncipován smysluplně, zda otázky jsou srozumitelné a možnost odpovědí je dostatečná. Pilotáž byla uskutečněna za přispění 15 respondentů, kterým jsem dotazníky osobně rozdala a poprosila je o vyplnění a zpětnou vazbu. Na základě jejich připomínek jsem dotazník optimalizovala.

Hlavní výzkumná otázka zní: *Na jakém místě v žebříčku hodnot je pro seniory nad padesát let vzdělávání?* Vedlejší otázky jsou tyto: *Považují senioři neformální vzdělávání za stejně důležité jako vzdělávání neformální? Do jaké míry ovlivňuje společenský život seniorů navštěvování U3V? Studují*

U3V nejčastěji středoškolsky vzdělaní senioři s maturitou? Na základě těchto otázek byly stanoveny následující hypotézy:

VH1: Význam přiřádaný formálnímu vzdělávání v životě seniorů odpovídá významu neformálního vzdělávání.

VH2: Účast ve vzdělávacích programech U3V významně ovlivňuje společenský život.

VH3: Absolventi sekundárního vzdělávání, kteří svoje studium zakončili maturitou, mají tendenci studovat v programu U3V častěji než ti, kteří absolvovali terciární vzdělávání.

VH4: Studium v programech U3V zvyšuje u absolventů kvalitu života.

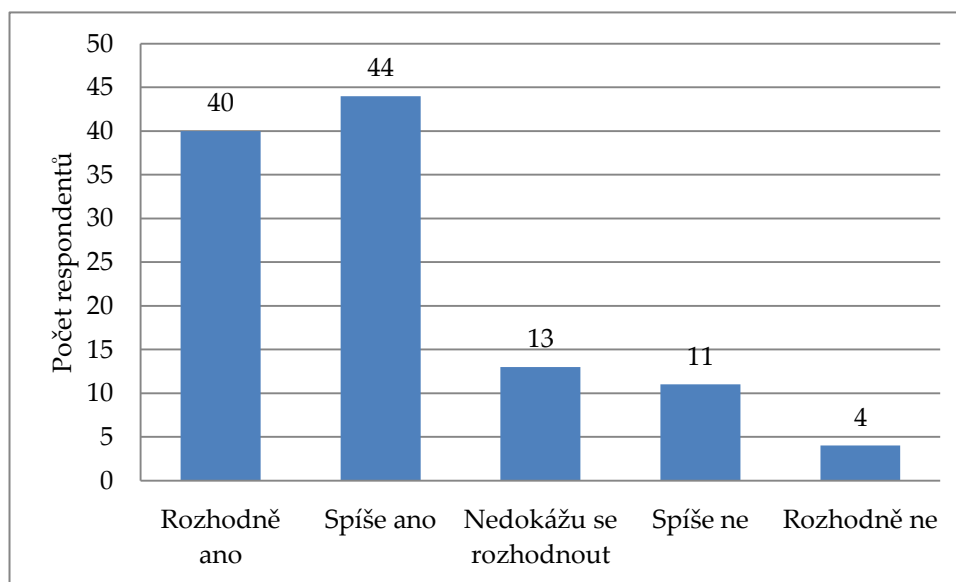
4.2 Interpretace dotazníkového šetření

Tato pasáž je zaměřena na prezentování a interpretování zjištěných dat. Data byla nejdříve převedena do datové matice v programu Excel a následně byly také grafy a tabulky vytvořeny v programu Excel.

4.2.1 Výzkumné hypotézy a hlavní výzkumná otázka

VH1: Význam přikládáný formálnímu vzdělávání v životě seniorů odpovídá významu neformálního vzdělávání.

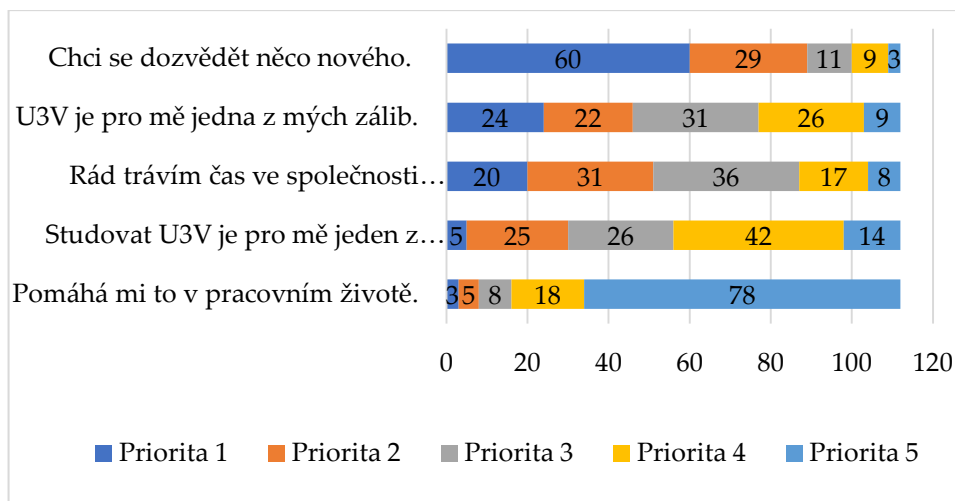
Graf 1: Porovnání hodnoty formálního a neformálního vzdělávání v životě seniora

Graf. č. 1: Porovnání hodnoty formálního a neformálního vzdělávání v životě seniora

V dotazníku, který senioři vyplňovali, jim byla položena otázka, zda přikládají formálnímu vzdělávání stejný nebo podobný význam jako neformálnímu vzdělávání. Z výše prezentovaného grafu je možné vyčíst, že pro velkou část seniorů má formální a neformální vzdělávání podobnou či dokonce stejnou váhu. Možnost *rozhodně ano* zvolilo 40 respondentů, možnost *spíše ano* 44 respondentů. Třináct seniorů zvolilo možnost, že se *nedokážou rozhodnout* a pouze 15 lidí uvedlo, že hodnota formálního a neformálního vzdělávání pro ně *spíše či vůbec není* vyrovnána. Hypotéza byla ověřena: Význam, který senioři přikládají formálnímu vzdělání, odpovídá významu neformálního vzdělávání.

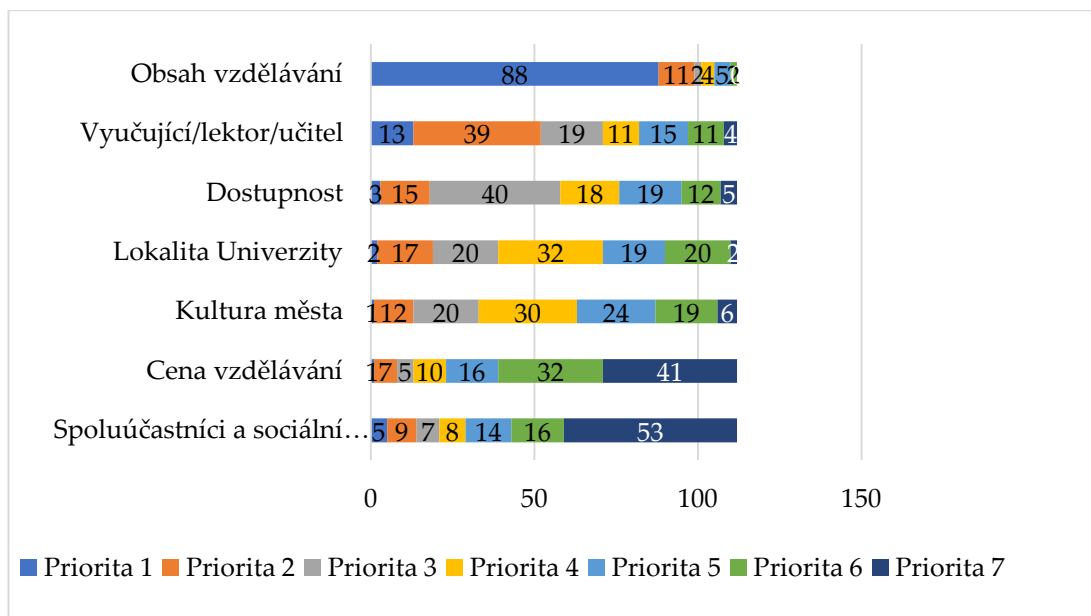
VH2: Účast ve vzdělávacích programech U3V významně ovlivňuje společenský život.

Graf č. 2: Důvody studia na U3V dle významu pro respondenta

Výše vidíme grafické znázornění odpovědí na otázku *Očíslujte dle významnosti to, co nejlépe vystihuje, proč studujete v programech U3V*. Respondenti měli za úkol použít stupnici 1-5, kdy hodnocení 1 znamenalo nejdůležitější důvod studia a hodnocení 5 nejméně důležité. Z grafu vidíme, že pro větší část respondentů jsou v rámci studia nejdůležitější *nové poznatky* – celkem 60 respondentů označilo tento důvod jako prioritu 1. Pro dalších 24 respondentů je na prvním místě to, že *U3V je jejich koníčkem*. Na třetím místě se umístila *společnost dalších lidí* – celkem 20 respondentů ji označilo jako prioritu 1. Pouze pro 5 respondentů bylo nejdůležitější prioritou to, že *studovat U3V je jejich snem či cílem*. A že je nejdůležitější studium U3V z hlediska *pomoci v pracovním životě* označili pouze tři respondenti. Na opačné straně – tedy pod prioritou 5 – nejméně důležité – označilo 78 studentů studium U3V z hlediska pomoci v pracovním životě.

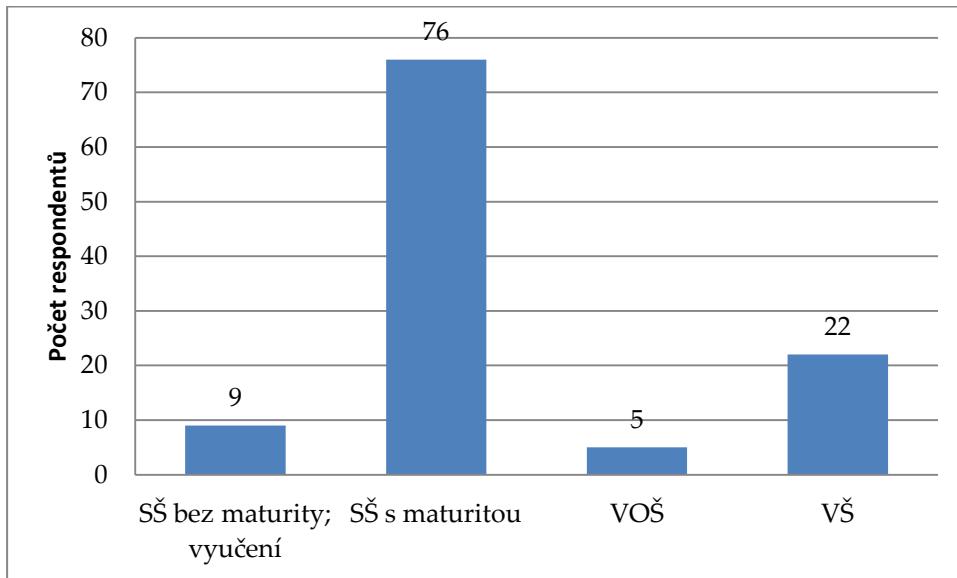

Graf č. 3: Důležitost jednotlivých aspektů na U3V

U této otázky respondenti opět na stupnici 1-7 hodnotili, co je pro ně v rámci vzdělávání důležité. Priorita 1= nejdůležitější v rámci studia, priorita 7=nejméně důležité. Pro největší počet seniorů je nejdůležitější samotný *obsah vzdělávání*; celkem byl 88x označen jako priorita 1. Na druhém místě, označen 13 respondenty, byla postava *vyučujícího*. Další aspekty už se od sebe početně příliš nelišily, *sociální život a spoluúčastníky* má na prvním místě 5 seniorů, *dostupnost vzdělávání* tři senioři, *lokalita univerzity* je nejdůležitější pro dva účastníky, *kultura města* a *cena vzdělávání* pro jednoho účastníka. Podíváme-li se na to z opačné strany, tak právě *spoluúčastníci a sociální život* byl pro respondenty nejčastěji označen jako nejméně podstatný, s rozdílem 12 respondentů se pak na druhém místě v nejmenší důležitosti objevila *cena vzdělávání*. Ačkoliv tedy v předchozí otázce byla společnost dalších lidí hodnocena jako poměrně důležitá – byla druhým a třetím nejčastěji uváděným důvodem pro studium U3V – v této otázce zaujala nejméně důležité místo, proto tedy hypotéza, že by účast na U3V významně ovlivňovala společenský život, nebyla jednoznačně potvrzena a z výše popsaných grafů je zřejmé, že pro účastníky je nejdůležitější obsah vzdělávání a šance dozvědět se něco nového.

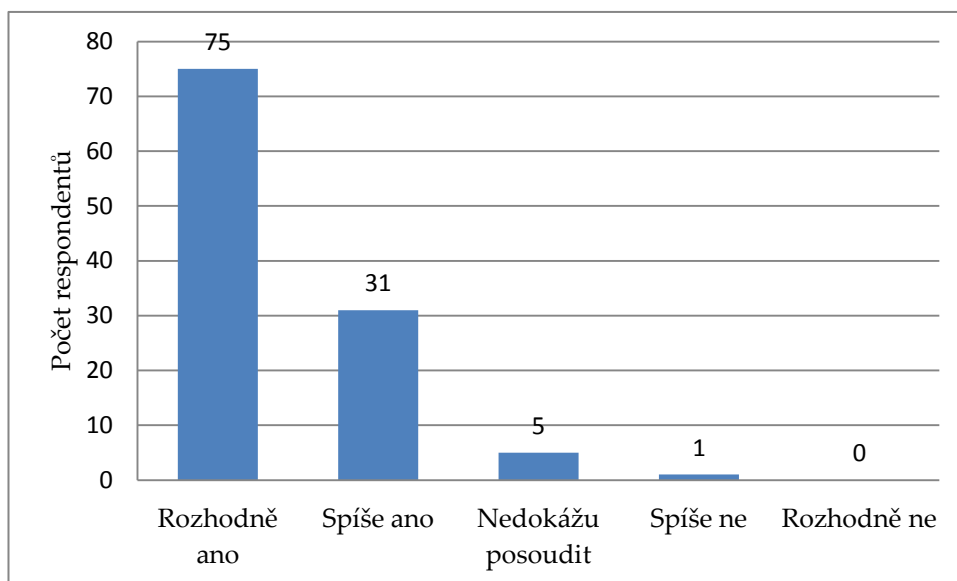
VH3: Absolventi sekundárního vzdělávání, kteří svoje studium zakončili maturitou, mají tendenci studovat v programu U3V častěji než ti, kteří absolvovali terciární vzdělávání.

Graf č. 4: Nejvýše dosažené vzdělání

Výše vidíme, že námi zvolený vzorek respondentů zahrnuje nejvíce *středoškolsky vzdělaných lidí*, kteří své studium ukončili maturitní zkouškou. Na druhém místě jsou to *absolventi vysokých škol*, dále *studenti vyučení a středoškolsky vzdělání*, ale bez ukončení maturitní zkouškou. Na posledním místě jsou to *absolventi vyšších odborných škol*. Hypotéza byla v tomto případě potvrzena.

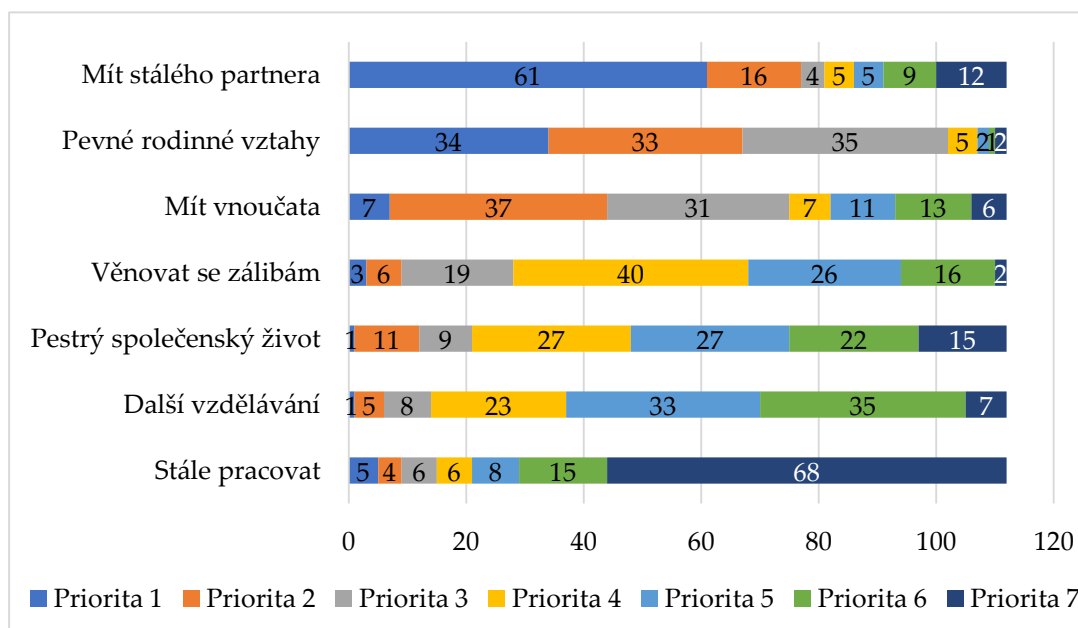
VH4: Studium v programech U3V zvyšuje u absolventů kvalitu života.

Graf č. 5: Pozitivní vliv studia U3V na kvalitu života

Na otázku, zda senioři souhlasí s tvrzením, že se kvalita jejich života prokazatelně zvyšuje díky studiu programů U3V, jich velká část odpověděla kladně. Odpověď *rozhodně ano* zvolilo 75 respondentů, pro *spíše ano* se rozhodlo 31 respondentů. Pouze 5 seniorů *nedokázalo posoudit*, zda U3V programy mají vliv na kvalitu jejich života. Odpověď *spíše ne* zvolil jenom jediný senior. Žádný respondent nezvolil odpověď *rozhodně ne*. Hypotéza tedy byla potvrzena: Kvalita života seniorů, kteří navštěvují kurzy U3V je prokazatelně vyšší.

Hlavní výzkumná otázka: Na jakém místě v žebříčku hodnot je pro seniory vzdělávání?

Graf č. 6: Jednotlivé hodnoty v životech seniorů a jejich důležitost

Respondenti měli opět za úkol seřadit na škále 1-7 (1=nejdůležitější, 7=nejméně důležité) důležitost daných hodnot ve svém životě. Více než polovina; tedy celkem 61 respondentů označilo jako nejdůležitější hodnotu *mít stálého partnera*. Na druhém místě – s počtem 34 hlasů pro prioritu 1 – se umístily *pevné rodinné vztahy*. Dále jsou to hodnoty *mít vnoučata* (7 respondentů), *stále pracovat* (5 respondentů), *věnovat se zálibám* (3 respondenti), *pestrý společenský život* a *další vzdělávání* (obojí po jednom respondentovi). Položka *další vzdělávání* byla nejvíce označována pod prioritou 5 a 6, tedy spíše na spodních příčkách hodnotového žebříčku. Nejméně důležitou hodnotou pro seniory je hodnota *stále pracovat*, celkem 68 respondentů ji zařadilo na poslední příčku.

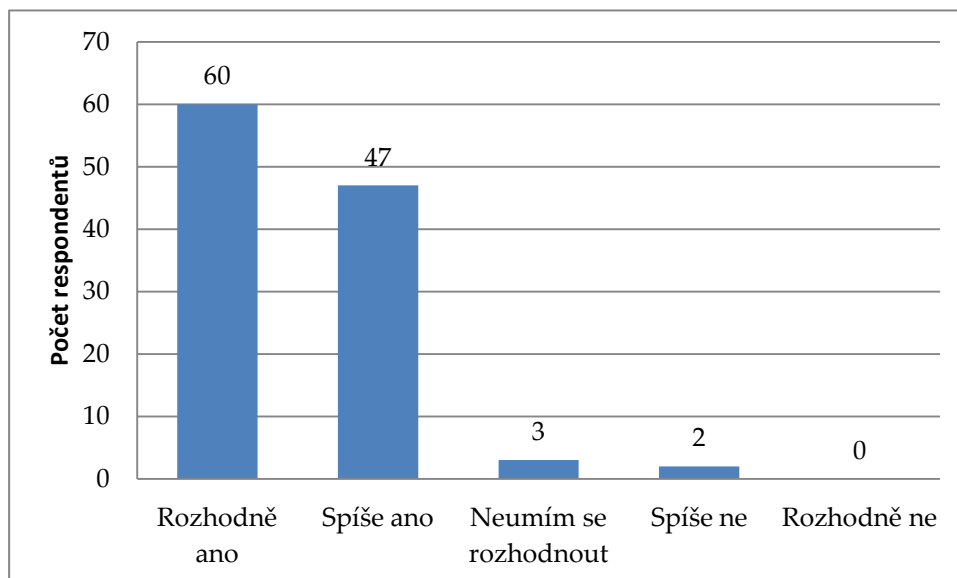
Tab. č. 1: Životní hodnoty seniorů

Hodnoty	Umístění
Mít stálého partnera	1.
Mít vnoučata	2.
Pevné rodinné vztahy	3.
Věnovat se zálibám	4.
Pestrý společenský život	5.-6.
Další vzdělávání	5.-6.
Stále pracovat	7.

4.2.2 Výsledky doplňujících otázek

Doplňující otázka č. 1: Souhlasíte s následujícím tvrzením:

Vzdělávání v programech na U3V je Vaší zálibou/koníčkem/hobby?

Graf č. 7: Vzdělávání na U3V jako záliba

Naprostá většina respondentů považuje vzdělávání v programech za svoji zálibu. Pro 60 respondentů je vzdělávání na U3V rozhodně jejich koníčkem, 47 seniorů označilo *spíše ano*. Rozhodnout se nedokázali tři respondenti, dva účastníci výzkumu označili, že pro ně vzdělávání na U3V *spíše není* jejich zájmem. Kdybychom navázali doplňující otázkou, mohli jsme kupříkladu zjistit, že tyto dva účastníci programy na U3V navštěvují především kvůli pracovnímu posunu. Žádný respondent ne zvolil odpověď, že pro něj navštěvování U3V programů rozhodně není zálibou.

Doplňující otázka č. 2: Souhlasíte s následujícím tvrzením:

Ve svém volném čase se věnujete nějaké volnočasové aktivitě, mimo Univerzitu třetího věku U3V?

Tab. č. 2: Věnování se i jiné volnočasové aktivitě mimo U3V

Věnování se i jiným volnočasovým aktivitám mimo U3V	Počet respondentů	Procentuální poměr
Rozhodně ano	75	67 %
Spíše ano	29	26 %
Spíše ne	8	7 %
Rozhodně ne	0	0 %

Z celkového počtu 112 respondentů celkem 75 (tedy 67 %) respondentů *rozhodně souhlasí* s uvedeným tvrzením. *Spíše ano* zaznačilo 29 (tedy 26 %) respondentů. Odpověď *spíše ne* uvádí 8 (7 %) účastníků výzkumu.

Doplňující otázka č. 3: Věnujete se aktuálně nějaké volnočasové činnosti, kterou jste provozovali i před odchodem do důchodu?

Tab. č. 3: Věnování se aktuálně nějaké volnočasové činnosti, která byla provozována i před odchodem do důchodu

Aktuální věnování se volnočasové činnosti, která byla provozována i před odchodem do důchodu	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Rozhodně ano	58	52 %
Spíše ano	37	33 %
Spíše ne	16	14 %
Rozhodně ne	1	>1 %

Doplňující otázka č. 4 a č. 5: Z níže uvedených vyberte volnočasové aktivity, které jste provozovali před odchodem do důchodu a aktivity, kterých se aktuálně aktivně účastníte. Je možné zaznačit více odpovědí.

Tab. č. 4: Volnočasové aktivity provozované před odchodem do důchodu a aktuálně v důchodu

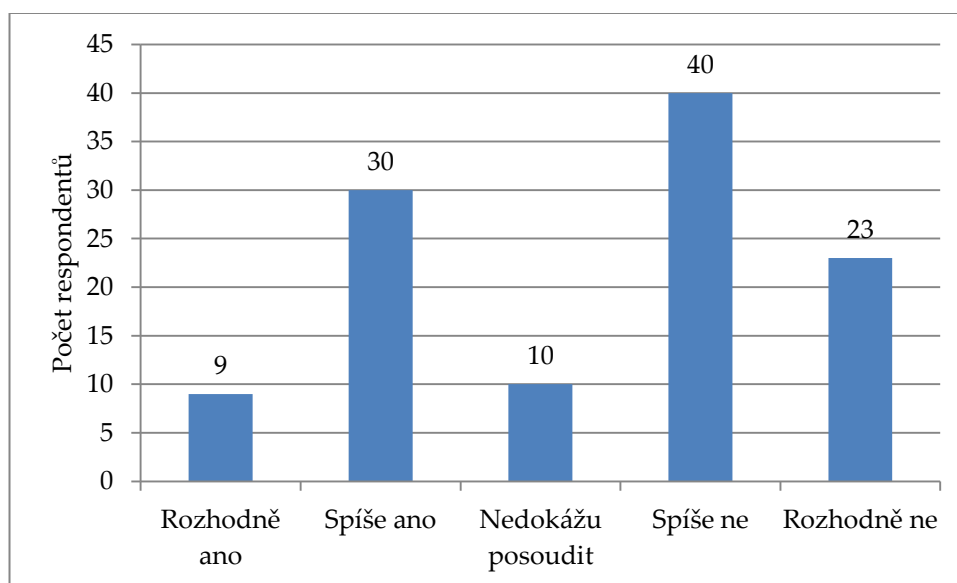
Volnočasové aktivity	Před odchodem do důchodu	V důchodu
Aktivní sporty	61	55
Kulturní akce	83	89
Manuální činnosti	56	52
Umělecké aktivity	18	18
Vzdělávací aktivity	27	30

Zatímco u aktivních sportů a manuálních činností počet účastníků v důchodu lehce klesá, kulturní akce a vzdělávací aktivity navštěvuje

v důchodu více seniorů, než před odchodem do důchodu. Počet účastníků uměleckých aktivit zůstává nepoznamenán. V dotazníku v odpovědní části této položky jsem měla ještě další dva odpovědní sloupce – jeden sloupec se věnoval vzdělávání, zároveň jsem seniory žádala, aby v případě označení této odpovědi také konkretizovali, jaké vzdělávání tím mají na mysli. Druhý sloupec se věnoval odpovědi „Jiné“ a zde mohli senioři vypsat činnost, se kterou si nevěděli rady, kam by ji zařadili. Následně jsem si tyto činnosti zařadila do vyjmenovaných aktivit. Co se týče vzdělávání, senioři nejčastěji jmenovali právě kurzy na U3V, objevily se zde také odpovědi jako počítačové kurzy, kurzy astrologie či jazykové kurzy.

Doplňující otázka č. 6: Řekli byste, že jste se museli vzdát některého ze svých koníčků z produktivního věku kvůli snížení kvality života, které bylo zapříčiněno procesem stárnutí a snižování fyzické kondice?

Graf č. 8: Nepřímá úměra kvality života a procesu stárnutí a snižování fyzické kondice

Jak výše prezentovaný graf ukazuje, jen 9 respondentů se ztotožňuje s názorem, že kvůli snižující se kvalitě života se *rozhodně museli* vzdát nějaké své záliby. Třicet respondentů se přiklání k odpovědi *spíše ano*; *spíše se museli* nějakého koníčku vzdát. Situaci *nedokáže posoudit* 10 účastníků. Na straně

opačné – tedy *spíše se nemuseli* žádného koníčku kvůli snižující se kvalitě života vzdát – stojí celkem 40 respondentů. Odpověď *rozhodně ne* vybralo 23 respondentů.

Doplňující otázka č. 7: Nahrazuje vzdělávání v programech U3V některou z vašich minulých zálib, kterou jste provozovali během produktivního věku?

Tab. č. 5: Vzdělávání na U3V namísto zálib provozovaných během produktivního věku

Vzdělávání na U3V namísto zálib provozovaných během produktivního věku	Počet respondentů
Rozhodně nahrazuje	9
Spíše nahrazuje	46
Spíše nenahrazuje	42
Rozhodně nenahrazuje	14

U této otázky jsou jednotlivé protipóly u odpovědí téměř vyrovnány. Na jedné straně je 9 respondentů, pro které vzdělávání na U3V *rozhodně nahrazuje* záliby, které provozovali během produktivního věku. A 46 respondentů, kteří zaznačili *spíše ano; spíše nahrazuje*. Na opačné straně 42 účastníkům vzdělávací programy vedené na U3V *spíše nenahrazují* záliby produktivního věku. *Rozhodně nenahrazuje*, zaznačilo 14 respondentů. Dá se tedy říct, že jsou počty takřka vyrovnány – zatímco 54 účastníkům výzkumu vzdělávací programy na U3V *více či méně nahrazují* záliby, kterým se věnovali během předchozí části života, 56 respondentů se kloní více či méně k opačnému tvrzení; tedy, že jim vzdělávání na U3V *spíše či rozhodně nenahrazuje* záliby, kterým se věnovali před odchodem do důchodu.

Doplňující otázka č. 8: Souhlasíte s následujícím tvrzením:

Vzdělávání na U3V je pro Vás dalším cílem, kterého chcete v životě dosáhnout?

Tab. č. 6: Vzdelávání na U3V jako další životní cíl

Vzdělávání na U3V jako další životní cíl	Počet respondentů	Procentuální zastoupení
Rozhodně ano	43	38 %
Spíše ano	56	50 %
Spíše ne	12	11 %
Rozhodně ne	1	>1 %

Celkem 43 respondentů, tedy více, než třetina, považuje vzdělávání na U3V rozhodně za svůj další životní cíl. Polovina účastníků zaznačila odpověď *spíše ano*, tedy že dané tvrzení spíše platí. *Spíše ne* označilo 12 účastníků, odpověď *rozhodně ne* si vybral pouze jediný respondent.

Shrnutí odpovědí na identifikační otázky:

Jak bylo řečeno výše, ve výzkumném šetření bylo obdrženo 112 správně vyplněných dotazníků, vycházíme tedy z počtu 112 respondentů. Z tohoto počtu vyplnilo dotazník 102 žen (tedy 91 %) a 10 mužů (tedy 9 %). Průměrný věk respondenta byl 66 let, přičemž nejstarší respondent měl 80let a nejmladší 55 let. Dále bylo zjišťováno, kolikátým rokem respondent navštěvuje U3V, nejčastěji senioři odpovídali, že třetím rokem, nicméně průměrově se dostali na číslo 4,7. Jako aktivně pracující důchodce se cítí 68 (61 %) seniorů, 44 (39 %) zaznačilo, že se jako aktivně pracující důchodci necítí.

4.3 Výsledky a diskuze

Úkolem dotazníkového šetření bylo identifikovat hodnotu vzdělávání v žebříčku hodnot seniorů a také zjistit, zda je vzdělávání starších osob důležité pro jejich rozvoj. Šetření bylo zaměřeno přímo na seniory, pro které je zjevně hodnota vzdělávání důležitá, neboť se aktivně účastní programů Univerzity třetího věku. Na počátku jsem si cílovou skupinu vymezila minimálním věkem 50 let, což bylo zajištěno už vlastně tím, že šlo o účastníky vzdělávání na U3V. Zároveň jsem si zvolila i dílčí cíle práce, které jsem ověřovala výše stanovenými hypotézami a které v následujících řádcích shrnu.

VH1: Význam přikládaný formálnímu vzdělávání v životě seniorů odpovídá významu neformálního vzdělávání. Tuto hypotézu jsem konstruovala z toho důvodu, že jsem chtěla ověřit, zda senioři vnímají vzdělávání v seniorském věku na stejné či podobné úrovni, jako své předchozí formální vzdělávání. Zároveň i odpovědi respondentů na moji otázku naznačují, do jaké míry je pro ně vzdělávání v seniorském věku důležité a že je to pro ně důležitá hodnota v jejich životech. Celkem 35 % respondentů potvrdilo, že s uvedeným výrokiem rozhodně souhlasí a 39 % zaznamenalo, že s ním spíše souhlasí, tedy že si význam formálního a neformálního vzdělávání více či méně odpovídá. Hypotéza byla potvrzena.

VH2: Účast ve vzdělávacích programech U3V významně ovlivňuje společenský život. Tato hypotéza byla ověřována v rámci dvou otázek. První z nich po respondentech požadovala, aby na stupnici 1-5 označili, co nejlépe vystihuje důvod, proč studují v programech U3V. To mi umožnilo nejenom zjistit, do jaké míry je pro ně důležitý sociální život a společenské vztahy během probíhajících kurzů, ale i se dozvědět, co konkrétně je pro ně nejdůležitějším důvodem studia U3V. Druhá otázka byla konstruována podobně, respondenti měli opět za úkol použít stupnici, tentokrát ale

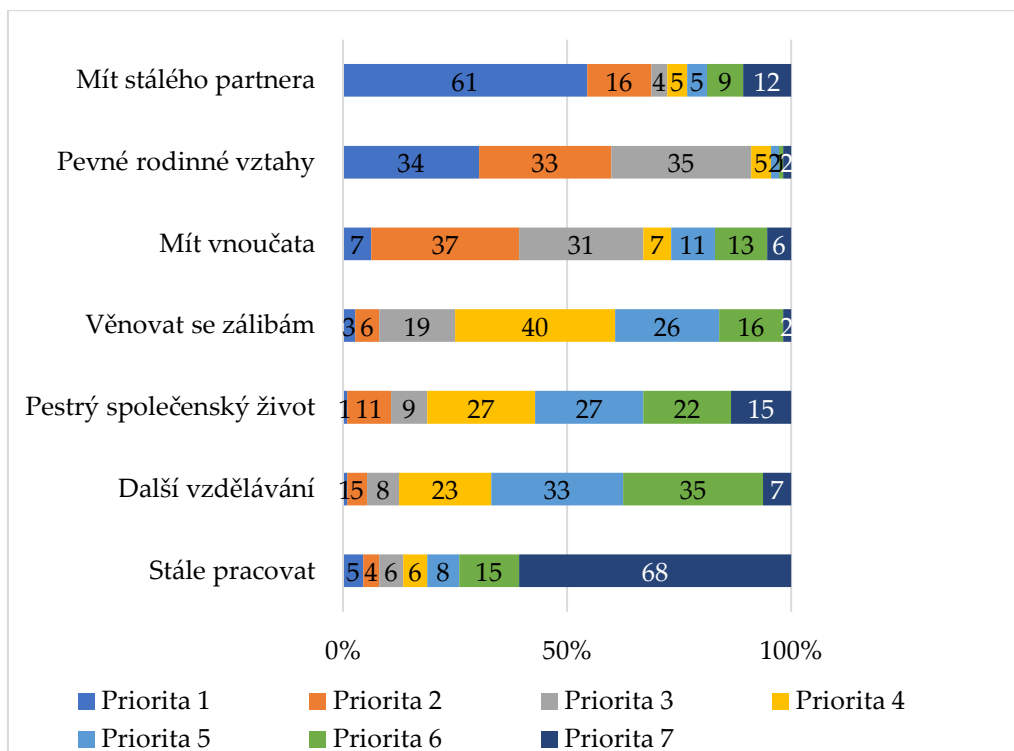
posuzovali 7 položek, které jsou pro ně v rámci studia důležité. Ačkoliv v první otázce se důležitost společnosti dalších lidí během vzdělávání zařadila na třetí místo, tedy doprostřed, ve druhé otázce senioři upřednostnili jiné parametry studia před sociálním životem. Jako nejdůležitější důvod studia zvolili senioři šanci dozvědět se něco nového a jako nejdůležitější parametr studia na U3V obsah vzdělávání. Kdybych dělala dotazník znovu, přidala bych do něj ještě jednu otázku, kde bych se účastníků zeptala přímo, zda s tvrzením, že účast ve vzdělávacích programech U3V významně ovlivňuje jejich život, souhlasí. To by mi následně mohlo pomoci i s potvrzením či vyvrácením hypotézy. Já ji vzhledem k daným odpovědím jednoznačně potvrdit nemůžu.

VH3: Absolventi sekundárního vzdělávání, kteří svoje studium zakončili maturitou, mají tendenci studovat v programu U3V častěji než ti, kteří absolvovali terciární vzdělávání. Ze 112 respondentů bylo celkem 76 absolventů sekundárního vzdělávání, kteří své studium zakončili maturitou. To znamená celkem 68 % respondentů. Na druhém místě se umístili vysokoškolsky vzdělaní senioři, kterých bylo 20 %. Hypotéza byla potvrzena.

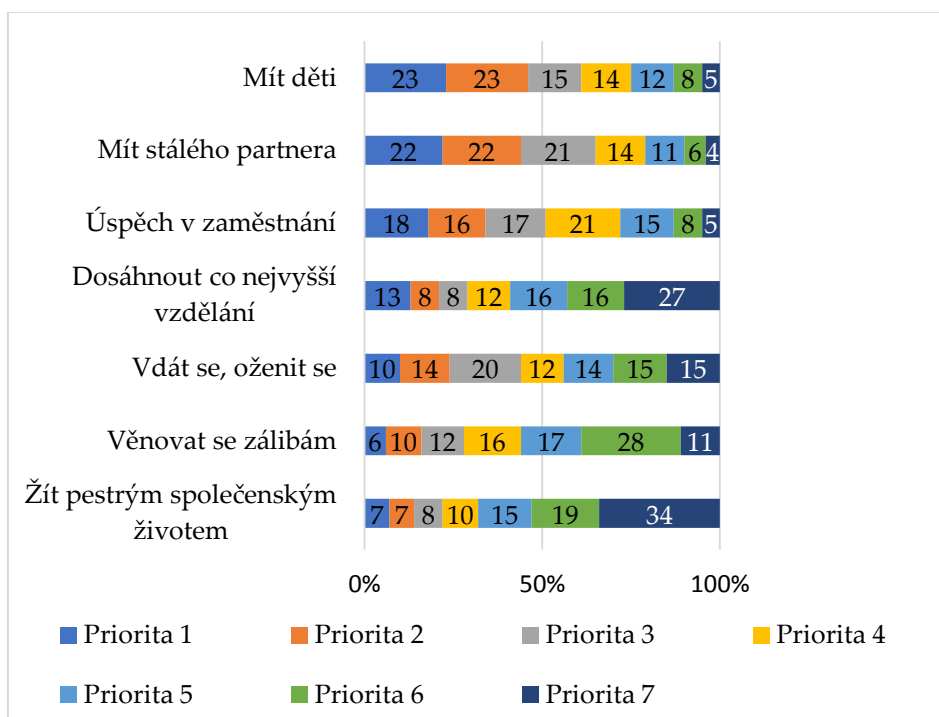
VH4: Studium v programech U3V zvyšuje u absolventů kvalitu života. Hypotéza byla ověřována otázkou, ve které jsem se ptala respondentů, zda souhlasí s tvrzením, že se jejich kvalita života prokazatelně zvyšuje díky studiu programů U3V. Většina respondentů uvedla odpověď rozhodně ano – celkem 67 %. Odpověď spíše ano zaznačilo 28 % respondentů. To je v celkovém součtu 95 % respondentů, jejichž kvalita života se díky navštěvování U3V programů zvýšila – a to více či méně. Hypotéza byla potvrzena.

Hlavní výzkumná otázka: Na jakém místě v žebříčku hodnot je pro seniory vzdělávání? Pro zjištění odpovědí na tuto otázku jsem respondenty v závěru práce poprosila, aby jednotlivé mnou uvedené hodnoty, očíslovali dle významnosti v jejich životě. Jak jsem již výše uvedla, vycházela jsem

z výzkumu Hierarchie životních cílů, který v roce 2009 vedl Jan Červenka v rámci projektu Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR. Hodnoty pro můj výzkum jsem mírně personalizovala pro mé respondenty, usoudila jsem, že určité hodnoty se věkem proměňují, snažila jsem se ale ponechání původního významu, např. jsem tedy ponechala *hodnotu mít stálého partnera*, hodnotu *mít děti* jsem pozměnila na hodnotu *mít vnoučata*, hodnotu *mít úspěch v práci* pozměnila na hodnotu *stále pracovat*, atd. Vycházela jsem z několika zásad: Jednak jsem chtěla vytvořit jednoduchý hodnotový žebříček, ve kterém bude pro seniory snadné se zorientovat, a nebudou muset složitě přemýšlet, jak seřadit 20 hodnot. Dále jsem chtěla mít podklad pro mnou vytvořený hodnotový žebříček a to proto, abych mohla srovnat, jak se důležitost jednotlivých hodnot během života proměňuje. Zatímco některé hodnoty stojí stále v popředí, jiné ustupují do pozadí a jsou nahrazovány jinými hodnotami. Výsledky mého výzkumného šetření srovnávám na tomto místě pouze s daty z roku 2009 a to z toho důvodu, že srovnávání jednotlivých hodnot mezi odlišnými ročníky není cílem mého výzkumu a nerada bych čtenáře zahltila zbytečným množstvím dat a srovnání. Výsledky jsem převedla na procenta, abych mohla data mezi sebou srovnat.

Graf č. 9: Hodnoty seniorů, mnou vedené šetření

Graf č. 10: Hodnoty populace nad 15 let, výzkum realizovaný Sociologickým ústavem AV ČR v roce 2009, zpracovaný Janem Červenkou

Výše vidíme znázorněné životní hodnoty obou dvou skupin, jak seniorů z letošního roku, tak populace nad 15 let, která byla dotazována

v roce 2009. Je zde mnoho rozdílů v popularitě daných hodnot, nás ale bude zajímat především srovnání hodnoty vzdělávání. Respondenti navštěvující Univerzitu třetího věku umístili hodnotu vzdělávání na 5. – 6. místo v rámci jejich dalších hodnot. Respondenti účastníci se výzkumu v roce 2009 umístili hodnotu vzdělávání na 6. místo, před hodnotu pestrého společenského života. Ačkoliv se tedy jedná o výzkumy, které jsou od sebe vzdáleny 10 let a u kterých se liší i charakter účastníků, pro který byly výzkumy navrženy, hodnota vzdělávání je pro obě skupiny respondentů na podobném žebříčku. Pro obě skupiny je podstatná hodnota stálého partnera, ačkoliv respondentů z U3V, kteří tuto hodnotu zvolilo, bylo asi třikrát více. To může být způsobeno právě vyšším věkem respondentů a jejich uvědoměním si, co pro ně partner znamená a že by o něj neradi přišli. Naopak se výzkum odlišoval v hodnotě vzdělávání, která pro účastníky U3V už není tak důležitá.

V návaznosti na realizovaný výzkum jsem s výstupem výzkumného nástroje spokojena. Do budoucna bych provedla menší kosmetické úpravy, které by podpořily efekt sběru dat, protože sama shledávám, že respondenti se mohli cítit poměrně vysíleni množstvím položek, které k přiměřenosti jejich věku mohly být kritické.

Závěr

Práce se zabývala hodnotovým žebříčkem seniora. Čtenář se dozvěděl, kdo je to senior, jaká je klasifikace seniorů a jaký je rozdíl mezi tradičním a netradičním studentem. Byl obeznámen s termínem kvalita života a jeho nejrůznějším definováním odlišnými autory. Dále se dozvěděl, co znamená pojem gerontagogika, čím se tento obor zabývá a jaké jsou parametry studia na univerzitě třetího věku. V následující kapitole jsou popsána specifika a zásady vzdělávání seniorů, jakým způsobem přistupovat k jejich edukaci, jakým způsobem se vyrovnávat s nastávajícími potížemi v procesu učení, ale také co je při takovém vzdělávání výhodou, v čem je starší účastník vzdělávání dobrý. Dále je zde popsán pojem hodnota a hodnota vzdělávání a to z toho důvodu, že se práce v praktické části věnuje umístěním hodnoty vzdělávání v žebříčku hodnot seniora. V teoretické části byly vysvětleny všechny důležité pojmy, které se pojí dále i s praktickou částí. Výzkumná otázka, na kterou jsem hledala odpověď v praktické části, zněla: Na jakém místě v žebříčku hodnot je pro seniory vzdělávání? Výzkum byl proveden na Univerzitě třetího věku, tedy v prostředí, které navštěvují osoby, mající zájem o další vzdělávání. Bylo tedy předpokládáno, že to budou respondenti, pro které je hodnota vzdělávání důležitá. Pro výzkumné šetření byl zvolen kvantitativní design dotazníkového šetření a mnou navrhnutý autorský nestandardizovaný dotazník. Jak bylo řečeno již výše, výzkum byl veden na Univerzitě třetího věku v Olomouci, dalo by se tedy s výzkumným šetřením pokračovat dále a získat další respondenty např. i v Klubech seniorů či jiných volnočasových aktivitách, kterých se senioři účastní. Na tomto prostoru byl naplněn cíl práce, hodnota vzdělávání byla zasazena mezi další životní hodnoty seniora, byla srovnána s hodnotou vzdělávání ve výzkumu vedeného v roce 2009 Janem Červenkou pro Sociologický Ústav AV ČR. V rámci výzkumného zjištění bylo zjištěno, že

vzdělávání je potřebné pro rozvoj člověka, protože už i to, že je k němu člověk veden jako malý, způsobuje, že se pro něj vzdělávání stává důležitou hodnotou, jak na základě prožitých životních zkušeností, tak i na základě předchozího vzdělávání. Téma splňuje andragogické zaměření, neboť vzdělávání seniorů je jednak vzděláváním dospělých osob a zároveň se vyznačuje specifickými postupy a zásadami, které je potřeba během takového vzdělávání dodržovat.

Seznam použité literatury a zdrojů

Centrum celoživotního vzdělávání. Univerzita Karlova. (2019). *Univerzita třetího věku*. Volně parafrázováno 30. června 2019. Dostupné z: <https://cczv.cuni.cz/CCZV-15.html>

ČORNANIČOVÁ, Rozália. (1998). *Edukácia seniorov*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava.

ČVUT v Praze. (2019). *Celoživotní vzdělávání na ČVUT*. Volně parafrázováno 30. června 2019. Dostupné z: <https://czv.cvut.cz/>

GRÁC, Ján. (1979). *Pohľady do psychológie hodnotovej orientácie mládeže*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Filozofická fakulta. Univerzita Karlova. (2019). *Univerzita třetího věku*. Volně parafrázováno 30. června 2019. Dostupné z: <https://www.ff.cuni.cz/studium/dalsi-vzdelavani/univerzita-tretiho-veku/>

HUBINKOVÁ a kol. (2008). *Psychologgie a sociologie ekonomického chování*. 3. vydání. Praha: Grada Publishing.

JANIŠ, Kamil & Jitka SKOPALOVÁ. (2016). *Volný čas seniorů*. Praha: Grada Publishing.

KLEVETOVÁ, Dana & Irena DLABALOVÁ. (2008). *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing.

KOMENSKÝ, Amos. (1948). *Vševýchova. Pampadeia*. Praha: Státní nakladatelství v Praze.

PRUDKÝ, L. a kol. (2009). *Studie o hodnotách*. Plzeň: Aleš Čeněk.

PRUDKÝ, L. (2009). *Inventura hodnot: výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky*. Praha: Academia.

PRŮCHA, Jan & Jaroslav VETEŠKA. (2014). *Andragogický slovník: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Praha: Grada Publishing.

PETŘKOVÁ, Anna & Rozália ČORNANIČOVÁ. (2004). *Gerontagogika. Úvod do teorie a praxe edukace seniorů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

SAK, Petr & Karolína KOLESÁROVÁ. (2012). *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada Publishing.

SLAVÍK, Milan a kol. (2012). *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada Publishing.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Lucie SMÉKALOVÁ. (2015). *Edukace seniorů. Geragogika a gerontodidaktika*. Pardubice: Grada Publishing.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Gerontagogika*. (2013). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Filozofie Univerzit třetího věku, Informace o Univerzitě třetího věku v Olomouci* in ŠPATENKOVÁ Naděžda & David KRYŠTOF. (2010). *Univerzita třetího věku při Univerzitě Palackého v Olomouci*. Editor Naděžda Špatenková, editor David Kryštof. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

SVOBODOVÁ, L. *Kvalita života* in Jiří ŠUBRT a kol. (2008). *Soudobá sociologie III. (Diagnózy soudobých společností)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

Univerzita třetího věku na Univerzitě Palackého v Olomouci. (2012-2019). *Informace o studiu*. Volně parafrázováno 30. června 2019. Dostupné z: <https://u3v.upol.cz/info-775/>

VETEŠKA, Jaroslav. (2014). *Celoživotní učení pro všechny – výzva 21. Století. Lifelong Learning for All – Challenge of the 21th Century*. Praha: Univerzita Jana Komenského.

VETEŠKA, Jaroslav. (2016). *Gerontagogika. Psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů*. Praha: Česká andragogická společnost.

World Health Organization. (2019). *WHOQOL: Measuring Quality of Life. Introducing the WHOQOL instruments*. Citováno 19. 2. 2019. Dostupné z: <https://www.who.int/healthinfo/survey/whoqol-qualityoflife/en/>

ZORMANOVÁ, Lucie. (2017). *Didaktika dospělých*. Pardubice: Grada Publishing.

Deset let vzdělávacích aktivit pro seniory: (sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí). (1997). Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

Seznam obrázků, grafů, schémat

Graf. č. 1: Porovnání hodnoty formálního a neformálního vzdělávání v životě seniora	31
Graf č. 2: Důvody studia na U3V dle významu pro respondenta	32
Graf č. 3: Důležitost jednotlivých aspektů na U3V	33
Graf č. 4: Nejvýše dosažené vzdělání	34
Graf č. 5: Pozitivní vliv studia U3V na kvalitu života	35
Graf č. 6: Jednotlivé hodnoty v životech seniorů a jejich důležitost	36
Graf č. 7: Vzdělávání na U3V jako záliba	38
Graf č. 8: Nepřímá úměra kvality života a procesu stárnutí a snižování fyzické kondice	41
Graf č. 9: Hodnoty seniorů, mnou vedené šetření	47
Graf č. 10: Hodnoty populace nad 15 let, výzkum realizovaný Sociologickým ústavem AV ČR v roce 2009, zpracovaný Janem Červenkou	47

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Životní hodnoty seniorů	37
Tab. č. 2: Věnování se i jiné volnočasové aktivitě mimo U3V	39
Tab. č. 3: Věnování se aktuálně nějaké volnočasové činnosti, která byla provozována i před odchodem do důchodu	40
Tab. č. 4: Volnočasové aktivity provozované před odchodem do důchodu a aktuálně v důchodu	40
Tab. č. 5: Vzdělávání na U3V namísto zálib provozovaných během produktivního věku	42

Seznam příloh

Příloha č. 1 Dotazník

Příloha č. 1 Dotazník

Dotazník k tématu Hodnota vzdělávání v žebříčku hodnot seniora

Vážené účastnice, vážení účastníci,

ráda bych Vás požádala o vyplnění dotazníku. Jsem studentkou dvouoboru sociologie-andragogika. Ve své bakalářské práci se zabývám tématem hodnoty vzdělávání. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Zakroužkujte vždy jednu z možností, pokud není uvedeno v závorce instrukcí jinak. Dotazník Vám zabere přibližně 10 minut. Děkuji předem za Váš čas.

1) Vaše pohlaví:

a) Žena

b) Muž

2) Prosím, uveďte Váš věk (dle Vašich posledních narozenin):

.....

3) Kolikátým rokem navštěvujete Univerzitu třetího věku v Olomouci (U3V)?

.....

4) Jaké je vaše nejvýše dosažené vzdělání?

a. Střední škola bez maturity včetně vyučení

b. Střední škola s maturitou

c. Vyšší odborná škola

d. Vysoká škola

5) Vnímáte se jako aktivně pracující důchodce?

a.) Ano

b.) Ne

6) V následující otázce, prosím, očísľujte dle významnosti to, co nejlépe vystihuje, proč studujete v programech Univerzity třetího věku (U3V). Použijte stupnici 1-5 (Hodnocení 1 znamená **nejdůležitější** a 5 **nejméně důležité**).

Pomáhá mi to v pracovním životě.	
U3V je pro mě jedna z mých zálib.	
Rád trávím čas ve společnosti dalších lidí.	
Chci se dozvědět něco nového.	
Studovat U3V je pro mě jeden z mých snů/cílů.	

- 7) V následující otázce, prosím, očísľujte dle významnosti to, co je pro Vás důležité v rámci vzdělávání. Použijte stupnici 1-7. (Hodnocení 1 znamená **nejdůležitější** a 7 **nejméně důležité**).

Obsah vzdělávání	
Cena vzdělávání	
Lokalita Univerzity	
Dostupnost	
Kultura města	
Vyučující/lektor/učitel	
Spoluúčastníci a sociální život během účasti v programech na U3V	

- 8) Souhlasíte s následujícím tvrzením: *Vzdělávání v programech na Univerzitě třetího věku U3V je vaší zálibou/koníčkem/hobby?*
- a. Rozhodně ano
  - b. Spíše ano
  - c. Neumím se rozhodnout
  - d. Spíše ne
  - e. Rozhodně ne

9) Souhlasíte s následujícím tvrzením: *Ve svém volném čase se věnujete nějaké volnočasové aktivitě, mimo Univerzitu třetího věku U3V?*

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Spíše ne
- d. Rozhodně ne

10) Věnujete se aktuálně nějaké volnočasové činnosti, kterou jste provozovali i před odchodem do důchodu?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Spíše ne
- d. Rozhodně ne

11) Z níže uvedených vyberte volnočasové aktivity, které jste provozovali před odchodem do důchodu? (Pokud si nejste jisti zařazením, napište prosím název aktivity do bodu f.)

ZDE můžete zaznačit VÍCE odpovědí.

- a. Aktivní sporty (tenis, fotbal, cyklistika apod.),
- b. Kulturní akce (návštěva divadla, kina apod.),
- c. Manuální činnosti (šití, pletení, keramika, výtvarné aktivity apod.),
- d. Umělecké aktivity (zpěv, hra na nástroj, divadlo apod.),

- e. Vzdělávací aktivity ..... (prosím, konkretizujte),
- f. Jiné: ..... (prosím, napište).

12) Z níže uvedených vyberte volnočasové aktivity, kterých se aktuálně účastníte. (Pokud si nejste jistí zařazením, napište prosím název aktivity do bodu f.)

ZDE můžete zaznačit VÍCE odpovědí.

- a. Aktivní sporty (tenis, fotbal, cyklistika apod.),
- b. Kulturní akce (návštěva divadla, kina apod.),
- c. Manuální činnosti (šití, pletení, keramika, výtvarné aktivity apod.),
- d. Umělecké aktivity (zpěv, hra na nástroj, divadlo apod.),
- e. Vzdělávací aktivity .....(prosím, konkretizujte),
- f. Jiné: ..... (prosím, napište).

13) Řekli byste, že jste se museli vzdát některého ze svých koníčků z produktivního věku kvůli snížení kvality života, které bylo zapříčiněno procesem stárnutí a snižování fyzické kondice?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano

c. Nedokážu posoudit

d. Spíše ne

e. Rozhodně ne

14) Nahrazuje vzdělávání v programech na Univerzitě třetího věku U3V některou z vašich minulých zálib, kterou jste provozovali během produktivního věku?

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Spíše ne
- d. Rozhodně ne

15) Souhlasíte s tvrzením že: *Vzdělávání na U3V je pro Vás dalším cílem, kterého chcete v životě dosáhnout?*

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Spíše ne
- d. Rozhodně ne

16) Chápete svou účast v programech vzdělávání Univerzity třetího věku U3V stejnou váhu jako neformální vzdělávání? (Neformálním vzděláváním chápeme např. volnočasové kurzy, opakované kulturní aktivity, celkově aktivity, jejichž primárním cílem není vzdělávání).

- a. Rozhodně ano
- b. Spíše ano
- c. Nedokážu se rozhodnout.
- d. Spíše ne

e. Rozhodně ne

17) Souhlasíte s tvrzením, že účast na programech Univerzity třetího věku U3V Vám prokazatelně zlepšuje kvalitu života?

a. Rozhodně ano

b. Spíše ano

c. Nedokážu posoudit

d. Spíše ne

e. Rozhodně ne

18) V následující otázce, prosím, očísľujte dle významnosti hodnoty tak, jak jsou ve vašem životě důležité. Použijte stupnici 1-7. (Hodnocení 1 znamená **nejdůležitější** a 7 **nejméně důležité**).

a.	Mít stálého partnera	
b.	Mít vnoučata	
c.	Stále pracovat	
d.	Pevné rodinné vztahy	
e.	Věnovat se zálibám	
f.	Další vzdělávání	
g.	Pestrý společenský a sociální život	

Děkuji Vám za Váš čas, který jste věnovali tomuto dotazníku!